

Riksdagens protokoll 1997/98:20

Tisdagen den 28 oktober

Protokoll
1997/98:20

Kl. 14.00 – 14.57

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollen för den 20, 21 och 22 oktober.

2 § Meddelande om särskilt anordnad debatt

Talmannen meddelade att särskilt anordnad debatt om åldringsvården skulle hållas *onsdagen den 5 november kl. 9.00*.

3 § Svar på interpellation 1997/98:14 om regeringens informationskampanj om Amsterdamfördraget

*Svar på
interpellationer*

Anf. 1 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s):

Fru talman! Peter Eriksson har frågat mig om

jag tänker verka för att de som är kritiska till EU skall få bidrag till en reklamkampanj mot Amsterdamfördraget

regeringen med hänsyn till de filmer som nu sänds i TV på temat ”Nyfiken EU” tänker verka för en förändring vad gäller förbudet mot TV-reklam för politiska åsikter.

Låt mig till att börja med säga att regeringen har riksdagens uppdrag att bedriva en saklig och bred informationsverksamhet om regeringens politik i EU-frågor inklusive resultatet av regeringskonferensen. Det är detta uppdrag vi genomför med bl.a. informationssatsningen ”Nyfiken EU”.

Frågan om EU-medlemskap underställdes folket genom en folkomröstning. Svaret blev ja, och Sverige är sedan knappt tre år medlem i EU. Regeringen inriktar sig nu på att informera om de frågor som är av särskilt intresse för svensk del och redovisa vad regeringen vill åstadkomma med medlemskapet.

Sedan förra hösten har UD informerat löpande om de sakfrågor som kommit upp i regeringskonferensen och regeringens syn på dessa frågor. ”Nyfiken EU” skall ses som en avslutning på denna informationsverksamhet. Syftet har hela tiden varit detsamma – att öka intresset för de förändringar som diskuteras inom EU-samarbetet, att fortlöpande informera om dessa sakfrågor och att stimulera debatten.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Stora ansträngningar har gjorts från UD:s sida för att öka intresset och bidra till en levande debatt om EU:s nya fördrag. Ett nyhetsbrev har givits ut var fjortonde dag och distribuerats till ett stort antal mottagare. Nyhetsbrevet har även funnits att hämta på landets folkbibliotek, och den som velat har kunnat få en gratis prenumeration direkt hem i brevlådan. Upplagan har varit 45 000 exemplar. Tillsammans med andra berörda departement har UD arrangerat sju stora seminarier, öppna för allmänheten. Som regel har företrädare för olika ståndpunkter eller representanter för samtliga riksdagspartier medverkat vid seminarierna. Att som Peter Eriksson påstå att regeringsföreträdare inte ställer upp i offentliga debater om Amsterdamfördraget är således fel.

Regelbundet genomförda mätningar visar att i genomsnitt endast fyra av tio svenskar känt till att regeringskonferensen pågått. Andelen som känt till innebörden har varit mindre. Informationssatsningen "Nyfiken EU" är ett försök att öka intresset för och kunskaperna om EU-frågorna och det nya Amsterdamfördraget hos fler. Det är inte fråga om någon "reklamkampanj" för Amsterdamfördraget, och svaret på Peter Erikssons fråga är därför nej.

Peter Erikssons andra fråga gäller om regeringen tänker verka för att upphäva förbudet mot TV-reklam för politiska åsikter med hänsyn till de filmer som sänds på TV och som ingår i informationssatsningen. Svaret är självklart nekande.

De filmer som åsyftas innehåller inte reklam för några politiska åsikter. Filmerna syftar enbart till att väcka intresse kring EU-frågan. De innehåller korta repliker om hur svenskarna ser på EU. Olika åsikter får komma till uttryck. Filmerna slutar med frågan: – Nyfiken EU? och hänvisar till EU-upplysningens telefonnummer. EU-upplysningen vid riksdagen har i uppdrag att informera om EU från en partipolitiskt neutral utgångspunkt. När Peter Eriksson talar om att detta skulle vara smyg reklam för politiska åsikter och att hänvisningen till telefonnumret är till för att "tittaren skall komma i kontakt med den mer hårdvinklade informationen" är han långt ifrån sanningen.

Utöver filmerna har annonser införts i dags- och kvällspress. Dessa berättar mycket kortfattat om Amsterdamfördraget. Den som vill veta mer hänvisas dels till EU-upplysningen, dels till UD för beställning av en broschyr om Amsterdamfördraget. Denna broschyr inleds med ett förord av mig, där jag ger regeringens syn på Amsterdamfördraget. I övrigt innehåller broschyren en saklig redogörelse för det nya fördraget, allt i enlighet med vårt uppdrag att informera om regeringens EU-politik.

Anf. 2 PETER ERIKSSON (mp):

Fru talman! Jag har framställt en interpellation om regeringens kampanj för Amsterdamfördraget. Det är en kampanj som nu har pågått en tid och där man dels har tagit fram en broschyr, som utrikesministern talade om här, dels går ut i annonser i tidningar och TV för att informera om Amsterdamfördraget. Framför allt hänvisar man därvid till telefonnummer, genom vilka det är tänkt att man skall få del av den broschyr som regeringen har producerat.

Jag tycker för min del att det inte kan råda någon som helst tvekan om att det här är en reklamkampanj för Amsterdamfördraget. Jag tror också att alla de som läser den här broschyren inser att det är så.

Låt mig bara ge ett exempel. Efter det inledande förord som utrikesministern sade att hon hade och som naturligtvis är vinklat utifrån den ståndpunkt som utrikesministern intar finns det ett helt uppslag där det framhålls att EU blir öppnare och mer av en medborgarnas union, att EU får större möjligheter att ingripa effektivt när kriser blossar upp, att EU nu kan inleda utvidgningen mot öster osv.

Jag tycker att man lika gärna kunde skriva att EU skärper gränserna mot omvärlden och blir mer en byråkraternas union, att EU får stora möjligheter att sätta in soldater och militära stridskrafter runt om i världen, att EU blir mer av en federal stat och att utvidgningen försvåras.

Man kunde lika gärna ha haft den vinklingen, men det är naturligtvis inte den vinkling som regeringen vill ta fram, för regeringen har bestämt sig för att det är fråga om ett bra fördrag och vill informera med syftet att svenska folket skall tycka samma sak.

Därför ställer jag två frågor till utrikesministern. Den första frågan är om det inte är rimligt att också vi som är kritiska till EU-fördraget och till EU-medlemskapet kan få statliga skattemedel för att informera om vår syn. Den andra frågan är om inte den reklamkampanj i TV som man också går in för borde medföra att regeringen lägger fram ett förslag om att det inte längre skall vara förbjudet med TV-reklam för politiska åsikter.

Utrikesministern svarar nej på bägge dessa frågor. Jag blir väldigt bekymrad över den inställning som regeringen och utrikesministern ger uttryck för här. Vi har från Miljöpartiets sida ända sedan det slutliga förslaget till nytt fördrag togs fram mitt i sommaren försökt få i gång debatter runt om i landet om det nya Amsterdamfördraget. Gång på gång har vi fått nej både från regeringens företrädare och från andra företrädare för s.k. ja-partier. Men nu hade vi för några dagar sedan en ordentlig debatt om det nya Amsterdamfördraget. Jag tycker att det var bra.

Intrycket är ändå att vi nu får i stället för en öppen demokratisk debatt ovanifrån statlig information till medborgarna om hur verkligheten ser ut. Demokratiunderskottet håller på att bli stort. Jag tycker att det förvärrar det grundläggande problemet med demokratiunderskottet i EU.

Anf. 3 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s):

Fru talman! Regeringen har gjort precis det som riksdagen uppdrog till oss, nämligen att föra ut en saklig, korrekt information om EU och, i det här fallet, Amsterdamfördraget.

Det är inte så, Peter Eriksson, att vi skall tillbaka till något slags ja-och-nej-kampanj. Svenska folket – även om Peter Eriksson tycker illa om det – har sagt ja till EU. Vi är med i EU. Jag drar gärna in folkrörelser och partier i en konstruktiv diskussion om EU. Jag tror att det är bra. Men det skall inte vara utifrån de förutsättningar Peter Eriksson talar om, nämligen att det fortfarande skall vara ett ja-och-nej-argumenterande. Jag tycker att Peter Eriksson är en ganska tydlig representant för den sortens argumenterande. Som Peter Eriksson läser fördraget och sedan torgför det, blir det fyllt av förvanskningar och rena felaktigheter – för att inte säga lögn! Den typen av information kan svenska folket inte ha någon nytta av.

Det är en sak att vi tycker olika om olika frågor. Men för det behöver man inte förvränga fakta.

Regeringen har uppdragit åt UD:s tjänstemän att skriva korrekt och saklig information. Om Peter Eriksson tycker att denna korrekta och sakliga information är en reklamkampanj, är det egentligen ett ganska bra betyg åt Amsterdamfördraget. Det är egentligen bra mycket bättre än vad Peter Eriksson vill tro att det är. Alla de påståenden Peter Eriksson gör om det nya fördraget stämmer helt enkelt inte.

Det var en debatt i förra veckan. När jag tittade i protokollet efteråt kunde jag se minst tio stycken direkta felaktigheter, förvanskningar, för att inte säga förlöpningar, i Peter Erikssons beskrivningar av EU. Den typen av negativ debatt, uppbyggd på felaktiga grundfakta, vill jag inte ha. Vi måste ha en saklig korrekt debatt. Det är något helt annat att vi sedan kan tycka olika i sakfrågan.

Jag noterar att Peter Eriksson inte har mycket att säga om innehållet i broschyren som vi har fört ut. Det kanske beror på att han vid närmare eftertanke finner att det han tidigare höll på inte håller längre. Det gäller t.ex. asylfrågorna, där ni fortfarande tycks tro att de skall innebära en stor förändring i förhållande till nuet. Det är inte sant. Sverige kommer precis på samma sätt som tidigare att följa Genèvekonventionen. EU sätter inga hinder i vägen för det. Vi är suveräna i utrikes- och säkerhetspolitiken – som tidigare.

Peter Eriksson måste hålla sig till vad som faktiskt står i Amsterdamfördraget och inte hitta på saker som faktiskt inte finns där.

Anf. 4 PETER ERIKSSON (mp):

Fru talman! Jag blir litet bestört. Jag får en rad anklagelser om lögner, förvrängning av fakta och att jag hittar på saker som inte står där. Men utrikesministern redovisar inte ett enda exempel. Är någonting av det jag sagt i dag felaktigt? Jag läste några rader ur utrikesministerns egen broschyr. Vad det fel?

Jag är litet grand bestört över den här typen av fullständigt felaktigt, demokratiskt sett oacceptabelt, sätt att resonera. Utrikesministern säger också att medborgarna inte har anledning att ta del av Miljöpartiets syn på Amsterdamfördraget. Den behövs inte för den allmänna debatten.

Om man har den synen på demokrati som utrikesministern gör sig till tolk för, dvs. anser att en öppen debatt med flera åsikter är helt onödig, har jag ingen som helst svårighet att förstå varför regeringen med statliga skattemedel går ut med en propagandakampanj. Regeringen tycks ha inställningen att vi har passerat det stadiet.

Den här broschyren utgör en vinklad information från regeringen. Det finns rena sakfel i den. Jag hade nu inte tänkt att gå in på varje sådant exempel. Det skulle ta alldeles för lång tid. Men jag har tagit upp mer allmänt exempel på vinklingen och den retorik som präglar aktstycket. Jag tycker också att regeringens sätt att använda TV-mediet, att använda både TV 4 och den statliga televisionen för sina egna syften är stötande.

Jag skulle vilja se en seriös diskussion inom socialdemokratin om dessa tendenser. Utrikesministern är uppenbarligen över huvud taget inte intresserad av att föra en sådan seriös diskussion, dvs. om det är rimligt att använda den statliga televisionen och TV 4 i den typen av reklamkampanjer. Men den diskussionen får jag uppenbarligen inte nu. Jag tror ändå att det går att föra en sådan diskussion med andra företrädare från

Socialdemokraterna som är mer intresserade av att hålla en öppen demokratisk debatt där flera sidor får komma till tals.

Jag känner mig ganska färdig med den här diskussionen, eftersom utrikesministern över huvud taget inte är beredd att diskutera på ett sansat sätt.

Prot. 1997/98:20
28 oktober

*Svar på
interpellationer*

Anf. 5 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Fru talman! Inom Centerpartiet har vi för närvarande ett rådslag för att de olika partiavdelningarna och distrikten skall kunna tala om för riksdagsgruppen huruvida de anser att Amsterdamfördraget utgör en sådan stor förändring att det skall begäras en folkomröstning. Vi har i vårt parti tagit det ställningstagandet till EU, att om det blir stora förändringar i fördraget skall det bli en ny folkomröstning.

I vår medlemstidning har man beskrivit Amsterdamfördraget på ett stort uppslag. På den ena halvan av uppslaget görs ungefär samma tolkning av Amsterdamfördraget som regeringen gör. På den andra halvan där en av våra Europaparlamentariker och andra får komma till tals görs en helt annan tolkning av Amsterdamfördraget.

Det är helt uppenbart att med ett sådant fördrag som pekar in i framtiden att det inte finns några exakta fakta över hur det hela kommer att utfalla. Väldigt mycket beror på de värderingar man har och de erfarenheter som finns av hur det hela har fungerat förut.

Vid folkomröstningen om vårt medlemskap i EU gick UD ut med s.k. objektiv information. Det har visat sig att nej-sidan som då tolkade, precis som Peter Eriksson gör nu, UD:s material som rena propagandan fick rätt. Det var inte så som UD sade, utan en alltför rundhänt tolkning hade gjorts.

När vi 1973 bestämde oss i riksdagen för att ompröva kärnkraften, sade riksdagen att det behövdes ett nytt allsidigt beslutsunderlag i frågan.

Olof Palme erkände då i interpellationsdebatter att eftersom vi hade en regering med en politisk färg och som hade en åsikt i frågan, kunde inte regeringen ta fram ett allsidigt beslutsunderlag, utan man gav pengar även till dem som hade en annan åsikt. Det är någonting som jag tycker att Socialdemokraterna borde fullfölja.

Det är alltså uppenbart att regeringen, som har fört förhandlingarna om EU-fördraget och som har bundit sig vid det som blivit, naturligtvis tycker att det är ett bra resultat och vill framföra det i en så god dager som möjligt. Men det kan finnas andra synpunkter. Är det inte så, utrikesministern, att man också borde ge pengar till dem som gör en annan tolkning? Det finns många högutbildade, t.ex. en jurist som är EU-parlamentariker, som gör en helt annan tolkning av fördraget. Också den sidan bör självfallet få möjligheter till resurser. Då blir det den debatt och det intresse hos folket som utrikesministern efterlyser. När det nu bara är en propagandadrive med en massa statliga medel, kommer folk att bli trötta och säga: Ja, ja, det är väl som det är. Kan båda sidorna få föra fram sina argument, då kan folket på ett helt annat sätt intressera sig och ta ställning.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 6 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s):

Fru talman! Det är alldeles utmärkt att inte bara två sidor utan att människor mera allmänt intresserar sig för EU och lägger olika aspekter på det. Så måste det naturligtvis vara genomgående i denna stora verksamhet. Det är ingenting märkvärdigt i det. Det är för sådant som folkrörelser och partier får ganska stora pengar. Självfallet skall det äga rum.

Det vi nu talar om och som Peter Erikssons interpellation handlar om, är de grundfakta som finns i Amsterdamfördraget. Det har enligt riksdagsbeslut regeringen en skyldighet att föra ut information om. Den allmänna debatt som vi bör ha bör grundas på det sakliga innehållet i Amsterdamfördraget. Det var då som jag tillät mig att vara kritisk mot Peter Erikssons sätt att framföra det som står i fördraget. Eftersom det var en TV-sänd debatt förra veckan och hans anförande var så fullt av rena osakligheter, måste det ändå sägas. Även på en riksdagsman måste man kunna ställa vissa krav när det gäller fakta, tycker jag.

I en folkomröstningssituation, då vi skall säga ja eller nej i en fråga, kan man ge speciella pengar till grupper som är för och emot, men vi är inte i den situationen nu. Vi måste inse det. Vi är med i EU, och vi måste utifrån vad vi allmänt står för sakligt granska EU, men det är inte fråga om ja eller nej.

Jag tror att det hos många av dem som är väldigt negativa, och där är dessvärre Peter Eriksson ett gott exempel, är en sorts förgrämdhet över att Amsterdamfördraget på en hel del punkter ger tydliga förbättringar. Det gäller miljöfrågorna, som vi kan hantera bättre när fördraget väl träder i kraft. Det gäller EU:s möjligheter att hantera kriser och konflikter som kommer att bli något bättre än tidigare. Det blir inte tillräckligt bra men ändå något bättre. Det gäller att få ett öppnare EU, och det gäller brottsbekämpningen. Det här måste vi ändå tala om för svenska folket. Vi är med i unionen, och då måste vi också tala om detta, liksom naturligtvis det väldigt viktiga i att EU nu kommer att arbeta mycket mera med tillväxt och sysselsättning än tidigare. Det är vår skyldighet att göra det. Sedan kan man alltid diskutera om det är tillräckligt mycket, om det görs på ett bra sätt osv. Men inte skall vi förneka de förändringar som faktiskt har kommit till stånd.

Anf. 7 PETER ERIKSSON (mp):

Fru talman! Jag tror att jag hämtat mig litet grand från de ganska oförskämda beskyllningar som Lena Hjelm-Wallén gör sig till tolk för här. Om jag skall recensera förra veckans debatt så tycker jag nog att utrikesministern borde kunna ge något exempel på en direkt felaktighet som lämnats vid den debatten. Jag för min del tycker att utrikesministern använder all sin tid för att tala om enbart positiva och jag tycker väldigt vinklade argument för att det här är bra men ger inga upplysningar, inte heller här, om att t.ex. Sveriges riksdag genom Amsterdamfördraget förlorar väldigt mycket möjligheter att påverka i viktiga frågor i framtiden. Det är den vinkling som jag tror att utrikesministern inte vill höra.

Som utrikesministern sagt flera gånger är det uppenbart att det inte skall vara en ja-eller-nej-debatt. Den har vi fört färdigt. Vad är det för en konstig analys? Här skall nu Amsterdamfördraget diskuteras och antas eller förkastas av Sveriges riksdag, men dessförinnan bestämmer sig regeringen för att det inte skall vara någon ja-eller-nej-debatt. Är det här bara ett sken, en chimär? Är det bara en låtsaslek att vi i Sveriges riksdag och i andra länders parlament skall diskutera och eventuellt anta fördragen? Är folkomröstningarna i andra länder, exempelvis i Danmark, också bara ett sken och en chimär?

Prot. 1997/98:20

28 oktober

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 8 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Fru talman! Det är alldeles uppenbart regeringens skyldighet att exakt beskriva vad fördraget går ut på. Det har jag ingenting att invända mot. Men om man bara tar fördragstexten blir det naturligtvis oerhört torrt. Därefter gör man alltid urval av möjliga fakta. Det urval man gör styrs alltid av de värderingar man har. Det är naturligt att den som har förhandlat vill se det hela så positivt som möjligt. Det kanske finns saker man inte har tagit fram. Som Peter Eriksson säger skall Sveriges riksdag säga ja eller nej till avtalet. Då måste också den sida få resurser som kanske vill göra ett annat urval av fakta av möjliga tolkningar. Så länge man går ut med bara det som är det positiva är det vinklat. Vi får i konstitutionsutskottet anledning att ta upp frågan i vår, eftersom en granskningsanmälan har gjorts om den broschyr som UD har lämnat ut.

Jag skulle vilja vädja till utrikesministern: Fundera en gång till på om man inte rimligtvis, när man från UD:s sida går ut med ett urval av möjliga tolkningar, också måste ge möjlighet till andra sidan att komma med sina. Det skulle rensa luften och göra att svenska folket kan få förtroende för att regeringen verkligen önskar en demokratisk debatt.

Anf. 9 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s):

Fru talman! Vad jag sade tidigare är att det inte är fråga om ja eller nej till EU. Den debatten för vi inte nu. Sverige är med i EU. Däremot är frågan vad riksdagen skall göra så småningom när den får propositionen *Ja eller nej till Amsterdamfördraget*. Säger man nej till det, då är det Maastrichtfördraget i stället. Det är den jämförelsen man skall göra. Det är den jämförelsen som UD sakligt har gjort i broschyren. UD skall inte delta i någon politisk debatt, UD skall lämna den sakliga informationen. Sedan är det upp till medborgarna, partierna att föra den sakliga debatten. Den uppfattningen delar jag helt och fullt. Jag är också beredd att överväga former för att ge ytterligare resurser, med de anslag vi har, till dem som skulle vilja delta i den debatten.

Som svar på Peter Erikssons direkta fråga om vad det var för osakligheter kan jag nämna några. Peter Eriksson påstod att EG-domstolen kommer att få ett avgörande inflytande över vilka flyktingar som får asyl i Sverige. Detta är fel, det får inte EG-domstolen. När det gäller Europol påstår Peter Eriksson att vi bygger upp överstatliga organisationer med stora datasystem utan demokratisk kontroll och insyn. Nu är det så att det bestäms i nationell lagstiftning, så det är också fel.

*Fel! Okänt
växelargument.*

När det gäller miljöfrågorna påstår Peter Eriksson att det är ännu svårare att ha hårdare miljöregler, och det är fel. Möjligheterna att ha hårdare regler finns kvar.

Sedan gör Peter Eriksson en mängd – sju åtta stycken – olika påståenden på det utrikes- och säkerhetspolitiska området. Det påstås bl.a. att detta innebär fullt medlemskap i Nato där vi skall ha ett totalt deltagande i samarbetet när det gäller krigsmateriel, att regeringscheferna får besluta om att inrätta gemensamma arméer. Detta är fel, Peter Eriksson. Jag tycker inte att sådant här skall sägas från riksdagen talarstol.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på interpellation 1997/98:21 om Folkrepubliken Kinas uppträdande mot små och självständiga stater

Anf. 10 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s):

Fru talman! Lennart Rohdin har frågat regeringen på vilket sätt den tänker framföra till Folkrepubliken Kina sitt avståndstagande till att Kina använder hot mot stater som upprätthåller förbindelser med Taiwan.

Kina har reagerat skarpt de gånger som Taiwans president och vicepresident inbjudits till internationella sammankomster eller fått tillfälle att besöka länder med vilka Kina har diplomatiska förbindelser. Det har bl.a. lett till att relationerna med Kina har varit ansträngda en längre tid. Kina har rätt att hävda sin ståndpunkt i Taiwanfrågan. Men att uttrycka hot, särskilt när det sker från en starkare makt sida mot ett litet land, hör inte hemma i umgänget mellan länder.

Sverige erkänner inte Taiwan som en självständig stat. Lika litet som övriga länder som följer denna politik kan Sverige ha mellanstatliga förbindelser med Taiwan. Det hindrar inte att Sverige har ett omfattande handelsutbyte med Taiwan och att icke-officiella kontakter förekommer på en rad områden.

Vi vill för svensk del uppmana till ett vidgat och mer förtroendefullt samarbete över Taiwansundet, till nytta för hela den kinesiska befolkningen.

Den utveckling mot demokrati som skett i Taiwan är värd uppskattning och stöd från omvärlden. En demokratisk utveckling i Taiwan gagnar hela den kinesiska befolkningen. Med ökad respekt för mänskliga rättigheter kan Taiwan tjäna som en positiv förebild för resten av Kina.

Anf. 11 LENNART ROHDIN (fp):

Fru talman! Jag får tacka utrikesministern för svaret. Den krypande underdånighet som världens stater visar mot världens största diktatur framträder lika klart som under det statsbesök som Folkrepubliken Kinas ledare Jiang Zemin just nu genomför i USA. Kritiken mot den kinesiska diktaturen och de fortsatt omfattande övergreppen på mänskliga rättigheter tonas ned till ett minimum. Det rör sig ändå om världens största och snabbast växande exportmarknad, om man får tro de deterministiska framskrivningar som alltid görs av den tillväxtstatistik som råder för tillfället.

Frånvaron av demokrati, den fullständiga nonchalansen inför människors rätt att ha inflytande över sin framtid och det hämningslösa skövlandet av naturen och de ekologiska betingelserna kan aldrig fortgå utan allvarliga konsekvenser – inte ens i världens största diktatur. Utvecklingen i Sydostasien den gångna hösten visar bara det omöjliga i den sortens framskrivningar. Undfallenhet mot diktaturer – även om det rör sig om världens största diktatur – kan bara ge kortsiktiga vinster, men på bekostnad av demokratins utveckling.

Utrikesministerns, och regeringens, svar på min fråga är helt klart att den svenska regeringen inte tänker framföra till Folkrepubliken sitt avståndstagande till att Kina använder hot mot stater som upprätthåller de förbindelser som de önskar med Taiwan. Panama och andra centralamerikanska republiker ligger förvisso långt bort, men nog borde väl ändå den nordiska solidariteten föranleda ett tydligare ställningstagande från Sveriges regering inför de ytterst otrevliga hotelser som för några veckor sedan riktades mot Island.

Utrikesministern framhåller med skärpa Folkrepubliken Kinas rätt att hävda sin ståndpunkt i Taiwanfrågan. Vidare konstaterar hon att Sverige inte erkänner Taiwan som självständig stat. Nu har ju den svenska politiken sina rötter långt tillbaka i tiden. Taiwan med drygt 20 miljoner invånare är i dag en globalt sett stor stat – bland de främsta ekonomierna i världen. Dessutom är Taiwan sedan ett decennium en blomstrande demokrati, en av de få och en av de största i Asien, en av de få asiatiska stater där människor själva får fatta beslut om sin framtid.

Med undantag för en fyraårsperiod mellan andra världskrigets slut och Folkrepublikens utropande 1949, då fullt inbördeskrig rådde på fastlandet, har Taiwan inte varit ens formellt en del av Kina under det senaste seklet. Sedan snart 50 år är Taiwan en stat med full kontroll över sitt territorium och med en egen fungerande stats alla funktioner. Taiwans befolkning har större rätt att bestämma sin framtid än någon utomstående – allra minst regimer utan någon som helst folklig legitimitet, regimer som bygger sin legitimitet på systematiskt förtryck av det egna folket.

Men om Folkrepubliken Kina har rätt att hävda sin ståndpunkt och Sverige har rätt att instämma i den uppfattning som råder i Pekings maktkorridorer, då återstår en viktig fråga även för Sveriges regering att svara på. 30 fria, självständiga stater på flera kontinenter – alla medlemmar av Förenta Nationerna – har de rätt att hävda sin uppfattning? Har de rätt att upprätthålla de förbindelser som de önskar med Taiwan? Är den rätten folkrättsligt mindre entydig?

Min fråga till utrikesministern är om små staters rätt att utan hotelser från stormakter hävda sin uppfattning gäller. Sverige sågs en gång som talesman för små staters lika rättigheter. Vi behöver kanske inte ropa ut den uppfattningen varje dag, men vågar vi stå upp för den rätten åtminstone för vårt minsta nordiska broderland?

Anf. 12 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s):

Fru talman! Detta att alla stater, små som stora, har rätt att hävda sin ståndpunkt i Taiwanfrågan eller i andra frågor trodde jag var en självklarhet, Lennart Rohdin. Var det inte så är jag tacksam över att få säga detta.

Lennart Rohdins fråga gav mig tillfälle att här från riksdagens talarstol uttrycka detta, att hot inte hör hemma i umgänget mellan länder, särskilt inte när det sker från en starkare stats sida mot ett litet land, dvs. i det här sammanhanget från Kinas sida mot Island.

Anf. 13 LENNART ROHDIN (fp):

Fru talman! Det gläder mig om det råder entydig tydlighet om vem det är som har uttryckt hot i förhållande till Island för några veckor sedan. Det kan aldrig göras för tydligt i det internationella umgänget.

Vi kan konstatera, inte minst under de senaste tio åren när den kinesiska ekonomiska utvecklingen har blivit alltmer intressant för omvärlden, att i stort sett varje gång någon demokratisk stat kommer i konflikt med kinesiska intressen visar det sig att andra demokratier är väldigt snabba att utnyttja den möjlighet som detta innebär för att få fördelar i det sammanhanget. Demokratiernas solidaritet inför hot från Folkrepubliken Kina är obefintlig. Detta gäller t.o.m. inom ramen för det samarbete som bedrivs mellan staterna i EU. Därför finns det naturligtvis en välgrundad fruktan och rädsla för att om man säger någonting obehagligt skall någon annan kunna utnyttja det tillfället.

Jag kräver inte att Sverige skall reagera skarpt och tydligt när det gäller varje stat i världen som uttalar eller hävdar sin uppfattning om Taiwan, men jag tycker att det hade varit på sin plats med ett klart och tydligt uttalande omedelbart när den kinesiska regeringens officiella talesman uttryckligen hotade Island, inte för att Island erkände Taiwan som en självständig stat, inte för att Island hävdade att Taiwan har rätt att vara medlem av FN utan därför att man inte förhindrade en medborgare av staten Taiwan att resa in i Island på sin semester. Detta handlar om förbindelser som är desamma som Sverige har med Kina. Detta skulle alltså kunna hända även Sverige. Risken är bara att om det händer Sverige och Sverige inte skulle böja sig utan på samma tydliga och klara sätt som Island stod för rätten för människor att resa in i landet, skulle ingen annan stat ställa sig upp och uttrycka solidaritet med Sverige inför de hotelser som vi skulle råka ut för från Folkrepubliken Kina.

Jag konstaterar att när Taiwans president besökte Panama i september för att delta i konferensen om Panamakanalens framtid avstod, efter protester, FN, USA och Mexiko från att fullfölja det deltagande som var planerat. När den taiwanesiske vicepresidenten planerade sin semesterresa till Europa vägrade Island, trots hotelser från Peking, att falla undan. Besöken under samma resa i Spanien, Frankrike och Belgien uteblev.

Det är en brist på demokratiernas solidaritet inför de upprepade hotelser som kommer från världens största demokrati. Här kan vi, utrikesministern, aldrig vara tillräckligt tydliga. Vi kan aldrig kräva andras solidaritet om vi inte själva är solidariska i motsvarande situation.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 14 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Peter Eriksson har mot bakgrund av ett inslag i TV-programmet Reportrarna frågat vad jag avser att göra för att svenska myndigheter skall få tillgång till handlingar från EU:s olika organ, t.ex. kommissionen. Enligt Peter Eriksson skulle det av inslaget ha framgått att kommissionen har avslagit en begäran från Livsmedelsverket att få ta del av två rapporter angående salmonellasmittat kött. Anledningen till avslagsbeslutet skulle ha varit att dessa rapporter skulle bli allmänna handlingar i Sverige.

Justitiedepartementet har vid kontakt med Livsmedelsverket upplysts om att verket aldrig har begärt att få ta del av några rapporter från kommissionen och att det följaktligen inte finns något avslagsbeslut. Däremot är det så att kommissionen tidigare till samtliga medlemsstater skickade ut en sammanställning av medlemsstaternas årliga rapporter angående kontroller av rests substanser av läkemedel i olika typer av kött. Efter 1994 har kommissionen upphört att skicka ut sådana sammanställningar. I stället sker nu ett utbyte av rapporter direkt mellan medlemsländerna.

Även om verksamheten vid EU:s olika institutioner och organ inte karakteriseras av lika långtgående öppenhet och insyn som verksamheten vid svenska myndigheter, är det viktigt att komma ihåg att det på senare tid har skett en markant utveckling inom EU i riktning mot större öppenhet. Ett betydelsefullt steg togs under år 1993, då rådet och kommissionen gemensamt beslöt att anta regler om allmänhetens tillgång till rådets respektive kommissionens handlingar. Vidare kan nämnas att Europaparlamentet helt nyligen har antagit regler som i hög grad liknar rådets och kommissionens och att alltför av de särskilda EU-organen antar egna offentlighetsregler. Peter Erikssons påstående att EU saknar regler om handlingsoffentlighet är alltså felaktigt.

Av tillgänglig statistik framgår att flertalet ansökningar bifalls av rådet och kommissionen. Som exempel kan nämnas att för åren 1994 och 1995 biföll kommissionen ca 85 % av de ansökningar som prövades i sak. Motsvarande siffra vad gäller rådet var 78 % för år 1996.

Stor betydelse för utvecklingen av öppenheten har också det intensiva arbete som bedrivs av Europaparlamentets ombudsman. Detsamma kan sägas om förstainstansrättens och EG-domstolens rättsbildande verksamhet.

Alltsedan Sveriges anslutning till EU har regeringen haft som mål att göra EU:s verksamhet öppnare. Sverige verkar mycket aktivt för ökad öppenhet och insyn i EU:s institutioner både i det löpande rådsarbetet och i olika mål vid domstolen.

I ett mål som i våras avgjordes av domstolens förstainstansrätt – Världsnaturfonden i Storbritannien mot kommissionen – ogiltigförklarade domstolen kommissionens beslut att inte lämna ut handlingar till WWF. Sverige intervenerade som enda medlemsland på WWF:s sida. Och i målet Tidningen Journalisten mot rådet, där dom ännu inte har meddelats, har Sverige intervenerat till stöd för Tidningen Journalistens talan att rådets beslut att vägra lämna ut handlingar skall ogiltigförklaras.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Som bekant har medlemsstaternas regeringar nyligen beslutat att ytterligare stärka öppenheten inom EU genom att införa en princip om handlingsoffentlighet i Amsterdamfördraget. Enligt denna princip skall det i regel finnas en rätt att ta del av Europaparlamentets, rådets och kommissionens handlingar. Svenska regeringen hade en drivande roll i förhandlingarna och lyckades vinna gehör bland de andra medlemsstaterna för flera viktiga svenska krav, bl.a. att nödvändiga begränsningar i handlingsoffentligheten skall beslutas i en gemensam rådsförordning och inte av varje institution för sig.

Amsterdamfördragets princip om handlingsoffentlighet omfattar naturligtvis de handlingar som upprättas *inom* institutionerna. Medlemsstaterna lyckades emellertid också enas om en skrivning som inte från offentlighetsprincipen undantar handlingar som kommer in till institutionerna. Detta är en nyhet och en väsentlig förbättring i förhållande till de regler som nu gäller beträffande kommissionens och rådets handlingar.

Under den närmaste tiden skall en rådsförordning med gemensamma regler för parlamentet, rådet och kommissionen utarbetas med stöd av bestämmelsen om handlingsoffentlighet i Amsterdamfördraget. Först skall kommissionen lägga fram ett förslag till förordning, och därefter skall rådet tillsammans med Europaparlamentet fatta beslut. Sverige kommer naturligtvis att verka för att rätten att ta del av institutionernas handlingar blir så vidsträckt som möjligt. En fråga som vi kommer att prioritera är att institutionerna i likhet med svenska myndigheter får skyldighet att registrera sina handlingar i register, som är offentliga.

Kommissionen, som alltså skall lägga fram ett förslag till en rådsförordning, har visat mycket stort intresse av den svenska offentlighetsprincipen. Nyligen var tjänstemän från kommissionen på besök i Justitiedepartementet och Utrikesdepartementet för att informera sig om vår offentlighetslagstiftning. Bl.a. fick de se hur systemet med registrering av handlingar i offentliga register fungerar i praktiken.

Jag kan försäkra Peter Eriksson om att jag som ansvarigt statsråd kommer att göra allt jag kan för att såväl allmänheten som medierna och svenska myndigheter skall få bättre insyn i EU:s verksamhet.

Anf. 15 PETER ERIKSSON (mp):

Fru talman! Jag tycker att det var ett bra svar jag fick av justitieministern. Jag tror och hoppas att vi står på samma sida när det gäller att försöka värna den svenska offentlighetsprincipen i dess helhet. Den är någonting som vi i Sverige kan vara väldigt stolta över att ha. Jag hoppas också att vi kan arbeta för att föra ut den till en större krets i världen. För att nu börja väldigt positivt, tycker jag att justitieministern gör en hel del för att hjälpa till i frågan. Problemet är bara att EU:s regler inte alltid står på vår sida. Det finns en del som drar åt det andra hållet så att säga.

Det som justitieministern har redovisat här är den ena sidan av saken. De flesta av de positiva steg som nu tas och har tagits för att stärka öppenheten inom EU är relativt små. Men det finns en del positiva saker, bl.a. det som står i Amsterdamfördraget om att rådets omröstningar i större utsträckning skall vara öppna.

Vi vet ju inte hur offentlighetsprincipen generellt sett kommer att slå. I vilken utsträckning offentlighet skall gälla beror på hur de mer detaljerade besluten kommer att arta sig, t.ex. om det blir den typen av öppna

diarier som Sverige har och som justitieministern nu visar vilja att fortsätta driva i förhandlingarna.

Jag tycker att några små steg i rätt riktning har tagits. Men när det gäller de övergripande frågorna vet vi faktiskt inte vad effekten blir. Å andra sidan finns det några saker som går åt det andra hållet. Det gäller främst EU-direktiv som skall appliceras här hemma. En oro som man känner nu i dagarna gäller meddelarfriheten i t.ex. Europol. Frågan skall snart debatteras här i riksdagen. § 32 i Europol handlar ju om tystnadsplikten för anställda vid Europol och även för svenska sambandsmän som kommer i kontakt med Europolns register. Här hamnar vi i en konflikt. Nu väljer riksdagen och regeringen att passa litet grand i frågan. Men framöver finns det en risk för att beslut i EG-domstolen kan gå oss emot.

Ett annat problem som är ganska likartat gäller datadirektivet, som vi nu är på väg att genomföra i svensk lagstiftning. Här är det också litet grand oklart. Kommer de nya svenska reglerna att hålla vid en prövning i EG-domstolen? Det här tycker jag totalt sett har gett den effekten att vi i stället för den fasta grund offentlighetsprincipen tidigare stod på har fått litet mer lös sand i grunden. Det är tragiskt.

När det gäller inslaget i Reportrarna hoppas jag verkligen att justitieministern har rätt i att det var en felaktig uppgift att Livsmedelsverket inte hade fått ut material som man hade sökt. I det fallet blev jag lättad över att det inte är så. Min farhåga var att det på flera ställen kunde vara så att svenska myndigheter inte får tillgång till EU-material.

Anf. 16 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Peter Eriksson har helt rätt i att våra ambitioner att åstadkomma en större öppenhet och insyn i EU:s institutioner inte har varit helt problemfria. Det finns många som inte har full förståelse för de principer som gäller i Sverige. Men det är väl också något som vi måste acceptera. Vi kan knappast kräva att andra människor som under lång tid levt under andra förhållanden och andra system utan vidare skall anamma det svenska systemet och anse att det är bra. Vi kan konstatera att vi på relativt kort tid har åstadkommit en påtaglig förståelse för de principer som vi har i Sverige och att man också varit beredd att göra förändringar i EU:s eget regelverk. Det gläder mig att Peter Eriksson ändå ser det positiva i den utvecklingen. Men det finns en hel del kvar att göra.

Det fanns några exempel som Peter Eriksson nämnde som oroande, där vi inte kommer fram som vi borde, om jag förstod Peter Eriksson rätt. Jag är inte säker på att jag delar den uppfattningen. När det gäller t.ex. Europol och frågan om vilken tystnadsplikt som gäller för dem som arbetar där är saken den, att för de svenska tjänstemän som arbetar i Europol gäller svenska regler, även vad gäller meddelarfrihet och tystnadsplikt. Där sker ingen förändring bara för att man arbetar inom ramen för det samarbete som Europol utgör.

När det gäller datadirektivet och den nya personuppgiftslagen, som bygger på detta datadirektiv, vet säkert Peter Eriksson att jag har den uppfattningen att vi inte har några direkta problem att tillämpa de principer som datadirektivet ställer upp när det gäller skyddet för de enskildas integritet å ena sidan och offentlighetsprincipen å andra sidan. Detta är något som är fullt möjligt att hantera.

Prot. 1997/98:20

28 oktober

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 17 PETER ERIKSSON (mp):

Fru talman! Jag tycker att det finns en del farhågor som man måste ta upp. En sådan gäller meddelarfriheten och Europol.

Justitieministern säger att det inte sker någon förändring. Det är riktigt. När vi nu skall besluta om Europolkonventionen i riksdagen finns det inget förslag som stöds av en majoritet om att man skall göra en förändring. Det kan man säga är bra. Däremot finns paragraf 32 i konventionen, som säger dels att man skall ha en tystnadsplikt, dels att alla länder skall införa en lagstiftning som gör det möjligt att också beivra detta. Det är det som är problemet.

När vi nu inte stiftar någon lag som gör det möjligt att beivra att svenska tjänstemän i Sverige som får del av Europolns handlingar hindras genom en tystnadsplikt, hamnar vi i en juridisk osäkerhet. Gäller svenska regler eller gäller Europolkonventionen? Hur kommer EG-domstolen att döma om den här frågan kommer upp till avgörande? Där tycker inte jag att det är självklart att de svenska reglerna gäller. Det är många andra bedömare som gör en liknande bedömning.

Det finns liknande exempel inom andra områden. Datadirektivet är ett sådant område. Där finns en rad bedömare, från jurister till journalister som engagerat sig i just offentlighetsfrågorna, som menar att det här på sikt kan innebära ganska stora förändringar för svensk offentlighetsprincip. Även om förslaget till ett nytt datadirektiv i sig inte innebär några större förändringar, kan den praktiska användningen av datadirektivet efter principiella uttalanden från domstolen påverka den svenska offentlighetsprincipen på ett negativt sätt. Det är också den typen av förhoppningsvis ganska långsamma förändringar som man kan befara inom ett antal år kan ge stora förändringar till det sämre av den svenska offentlighetsprincipen. Varken justitieministern eller jag kan i dag säga hur det går. Men med en aktiv kamp från Sveriges sida kan det hända att vi klarar oss bättre. Jag hoppas och tror på ett sådant stöd från justitieministern.

Anf. 18 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Jag vill bara göra ett påpekande för att det skall bli tydligt och klart.

Vi har regler om tystnadsplikt för polisen, och vi har regler om att man kan beivra brott mot tystnadsplikten. Vi uppfyller våra åtaganden enligt konventionen.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Anmälan om inkomna faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen

Talmannen meddelade att följande faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen inkommit och delats ut till kammarens ledamöter:

Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om ansluten teleutrustning och ömsesidigt erkännande av utrustningens överensstämmelse *KOM (97) 257*

7 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Motioner
1997/98:Sk17–Sk21 till skatteutskottet
1997/98:Ju5–Ju7 till justitieutskottet

8 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Konstitutionsutskottets betänkanden 1997/98:KU2 och KU3
Skatteutskottets betänkanden 1997/98:SkU2–SkU4
Justitieutskottets betänkande 1997/98:JuU2
Lagutskottets betänkanden 1997/98:LU1 och LU2
Socialförsäkringsutskottets betänkande 1997/98:SfU3
Kulturutskottets betänkande 1997/98:KrU2
Näringsutskottets betänkande 1997/98:NU3

9 § Bordläggning

Anmälades och bordlades
Proposition
1997/98:36 Återkallelse av uppehållstillstånd

Motioner
med anledning av prop. 1997/98:11 Sveriges tillträde till CIS-konventionen och en ny lag om register i Tullverkets brottsbekämpande verksamhet
1997/98:Sk22 av Gun Hellsvik m.fl. (m)
1997/98:Sk23 av Ronny Korsberg (mp)

med anledning av prop. 1997/98:25 Sverige och den ekonomiska och monetära unionen
1997/98:Fi2 av Gudrun Schyman m.fl. (v)
1997/98:Fi3 av Carl Bildt m.fl. (m)
1997/98:Fi4 av Olof Johansson m.fl. (c)
1997/98:Fi5 av Lars Leijonborg m.fl. (fp)
1997/98:Fi6 av Roy Ottosson m.fl. (mp)
1997/98:Fi7 av Alf Svensson m.fl. (kd)

Prot. 1997/98:20
28 oktober

*Fel! Okänt
växelargument.*

med anledning av skr. 1997/98:29 Euro-atlantiska partnerskapsrådet och
det fördjupade Partnerskap för fred-samarbetet
1997/98:U7 av Göran Lennmarker m.fl. (m)
1997/98:U8 av Annika Nordgren m.fl. (mp)
1997/98:U9 av Ingrid Näslund m.fl. (kd)
1997/98:U10 av Gudrun Schyman m.fl. (v)
1997/98:U11 av Lennart Rohdin m.fl. (fp)

10 § Anmälan om interpellationer

Anmäldes att följande interpellationer framställdes

den 27 oktober

1997/98:42 av *Peter Eriksson* (mp) till kommunikationsministern
Teletaxor och riktnummerområden

1997/98:43 av *Hans Andersson* (v) till arbetsmarknadsministern
Försäkringar för personer i arbetsmarknadspolitiska åtgärder

1997/98:44 av *Sten Andersson* (m) till socialministern
Systembolagets försäljningsmonopol

1997/98:45 av *Ulla Löfgren* (m) till miljöministern
Terrängskotrar

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 4 november.

11 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmäldes att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 27 oktober

1997/98:86 av *Chatrine Pålsson* (kd) till statsrådet Maj-Inger Klingvall
Barnbidragsreglerna

1997/98:87 av *Göran Magnusson* (s) till utrikesministern
Dödsstraffet

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 4 november.

12 § Anmälan om skriftligt svar på fråga

Anmälades att följande skriftliga svar på fråga inkommit

den 28 oktober

1997/98:57 av *Karin Pilsäter* (fp) till statsrådet Thomas Östros
Förändringar i reglerna för ROT-avdrag

Svaret redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 4 november.

13 § Kammaren åtskildes kl. 14.57.

Förhandlingarna leddes av talmannen.

Vid protokollet

ANNALENA HANELL CARPELAN

/Barbro Nordström

Prot. 1997/98:20
28 oktober

***Fel! Okänt
växelargument.***

*Fel! Okänt
växelargument.*

Innehållsförteckning

1 § Justering av protokoll	1
2 § Meddelande om särskilt anordnad debatt.....	1
3 § Svar på interpellation 1997/98:14 om regeringens inform- ationskampanj om Amsterdamfördraget.....	1
Anf. 1 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s).....	1
Anf. 2 PETER ERIKSSON (mp)	2
Anf. 3 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s).....	3
Anf. 4 PETER ERIKSSON (mp)	4
Anf. 5 BIRGITTA HAMBRAEUS (c).....	5
Anf. 6 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s).....	6
Anf. 7 PETER ERIKSSON (mp)	6
Anf. 8 BIRGITTA HAMBRAEUS (c).....	7
Anf. 9 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s).....	7
4 § Svar på interpellation 1997/98:21 om Folkrepubliken Kinas uppträdande mot små och självständiga stater	8
Anf. 10 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s).....	8
Anf. 11 LENNART ROHDIN (fp).....	8
Anf. 12 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s).....	9
Anf. 13 LENNART ROHDIN (fp).....	10
5 § Svar på interpellation 1997/98:27 om offentlighetsprinci- pen och EU	11
Anf. 14 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s).....	11
Anf. 15 PETER ERIKSSON (mp)	12
Anf. 16 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s).....	13
Anf. 17 PETER ERIKSSON (mp)	14
Anf. 18 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s).....	14
6 § Anmälan om inkomna faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen.....	14
7 § Hänvisning av ärenden till utskott	15
8 § Förnyad bordläggning	15
9 § Bordläggning.....	15
10 § Anmälan om interpellationer.....	16
11 § Anmälan om frågor för skriftliga svar	16
12 § Anmälan om skriftligt svar på fråga.....	17
13 § Kammaren åtskildes kl. 14.57.	17

